

ELS ESTATS DEL CONSELL DE COOPERACIÓ DEL GOLF I EL SUD GLOBAL

LUCIANO ZACCARA

Professor investigador del Gulf Studies Center,
Qatar University

La Copa Mundial de Futbol de la FIFA Qatar 2022 va generar nombroses declaracions i controvèrsies per part de participants i no participants del mega esdeveniment futbolístic. Una d'aquestes declaracions va ser la de Hassan Al Thawadi, secretari general del Supreme Committee for Delivery and Legacy, encarregat de l'organització del Mundial, durant el Fòrum de Seguretat Global de 2023. Al Thawadi va dir que el Mundial de Qatar havia estat «abans de res una celebració del Sud Global», evidenciant l'adscripció de Qatar a aquest terme i al sentit que aquest concepte ha tingut per a les autoritats de Qatar en funció dels objectius plantejats per al Mundial. Més enllà de les declaracions simbòliques que reflecteixen el desig de les monarquies del Golf de mostrar la seva alineació amb un grup de països majoritari i amb aspiracions d'augmentar la seva influència en l'escenari internacional, la veritat és que la pertinença formal o explícita dels països del Consell de Cooperació del Golf (CCG) a aquest grup segueix essent objecte de debat, com també ho és la pròpia noció del Sud Global que és vista per molts com profundament ambigua.

Els estats del CCG -Aràbia Saudita, Qatar, Oman, Bahrain, Kuwait i Emirats Àrabs Units-, caracteritzats pels seus abundants recursos petrolers i els seus sistemes polítics monàrquics similars amb un marcat component tribal, han emergit com a actors prominents en l'escena regional, fins i tot internacional, principalment a partir de les revoltes àrabs iniciades el 2010. L'adscripció declarada dels sis estats al Sud Global ha estat habitual en diversos fòrums i oportunitats, tot i que la

realitat de la situació econòmica i geopolítica d'aquestes monarquies petroleres no sempre les posa en la mateixa línia en relació amb les característiques polítiques, socials i econòmiques que comparteixen amb els altres països del grup, ni amb les seves posicions polítiques, que disten molt de ser comunes o coherents. En el context de les crisis internacionals actuals, com les guerres a Ucraïna i Gaza, la postura dels països del CCG ha estat objecte d'un escrutini especial. La seva influència financera i diplomàtica sovint els col·loca en una posició de poder per influir en el curs d'aquests conflictes, principalment a l'Orient Mitjà, però també els ubica en el punt de mira de les crítiques d'ambdues bandes dels conflictes.

El CCG, els conflictes internacionals i la presència militar dels Estats Units

En el cas de la guerra que va esclatar després de la invasió russa d'Ucraïna, els sis països van expressar inicialment la condemna a la invasió, tot i que després les posicions van anar divergint. Mentre que Kuwait, rememorant els temps de la invasió per part de l'Iraq el 1990, va ser l'únic país àrab que va esponsoritzar una resolució de condemna a les Nacions Unides, Qatar va oferir la seva mediació i col·laboració financera i energètica a Europa. D'altra banda, Aràbia Saudita i els Emirats han estat els més propers a Moscou al llarg del conflicte, en consonància amb la creixent aproximació d'aquests dos països amb Rússia, la Xina i l'Índia. Els sis estats han mantingut relacions diplomàtiques i econòmiques

amb Moscou, evitant involucrar-se en cap tipus de sancions impulsades pels Estats Units i la Unió Europea, i augmentant fins i tot l'intercanvi comercial amb Moscou. I això malgrat les bones relacions que Kiev té amb totes les capitals del Golf, i en particular després de la presència del president Zelensky al Fòrum de Doha el 2022.

De manera similar a com ho ha fet el Sud Global, els estats del CCG han mostrat certa ambigüïtat respecte al conflicte, pivotant

entre les crítiques a l'OTAN, els EUA i la UE per les seves polítiques imperialistes, i els retrets a Moscou per envair un país menor i no respectar la integritat territorial dels seus veïns. Tanmateix, aquest fet no implica que siguin equidistants, com reflexa la relació particular que els sis estats tenen amb els Estats Units, la Unió Europea i l'OTAN, i que posa en evidència la delicada situació a què s'enfronten els països del Sud Global en funció dels conflictes entre grans potències i també la manca de coherència entre els postulats declarats i les accions concretes, limitades per diversos condicionants interns i externs. Només cal recordar que quatre països del CCG –Bahrain,

Kuwait, Qatar, EAU– formen part de la Iniciativa de Cooperació d'Istanbul patrocinada per l'OTAN. A més, els sis estats compten amb presència militar estatunidenca. La més important és la base militar conjunta d'Al Udeid a Qatar, seu del Comandament Central dels Estats Units, que allotja tant les forces d'aquest país com les del Regne Unit i Qatar, i és finançada totalment per aquest últim país. Bahrain acull el quarter general de la Cinquena Flota dels Estats Units, fonamental per tal d'exercir el control marítim de la regió per part de Washington. Kuwait, Oman i els Emirats Àrabs Units també compten amb

presència permanent de tropes estatunidenques i d'altres països de l'entorn de l'OTAN, com França i el Regne Unit. Finalment, si bé Aràbia Saudita no té actualment una força militar operativa dels Estats Units, les infraestructures i bases construïdes durant els anys noranta es troben a la seva disposició en cas de ser necessari. L'ambigüïtat dels sis estats en relació amb la guerra d'Ucraïna no va generar, tanmateix, grans crítiques per part de Washington o les capitals europees, atès que

des del Golf es va oferir ajuda, principalment en forma de subministrament alternatiu de petroli i gas i també d'inversions.

En el cas de la guerra a Gaza, iniciada arran dels atacs de Hamàs del 7 d'octubre de 2023, i la desproporcionada i funesta represàlia israeliana que sembla no tenir fi, les coses han estat diferents i el conflicte també ha col·locat els sis membres del CCG en una situació delicada. Els sis estats han contribuït financeraament a la reconstrucció i desenvolupament de la Franja de Gaza. Qatar, en particular, ha estat el principal suport financer de l'estructura administrativa de la Franja, controlada per Hamàs des del 2006, en coordinació

amb Israel i l'UNRWA, i malgrat la inexistència de relacions diplomàtiques entre ambdues capitals. La firma dels Acords d'Abraham el 2020, entre Israel i els Emirats Àrabs Units i Bahrain, i la perspectiva, anunciada pel mateix Mohammad Bin Salman, príncep hereu d'Aràbia Saudita, dies abans d'iniciar-se la guerra, d'una possible normalització de les relacions entre Aràbia Saudita i Israel, ha posat novament en qüestió la posició d'aquests països en coherència amb els principis més generals d'allò que representa, en principi, el Sud Global, entre els quals s'inclouria el suport a la causa palestina.

L'existència real d'un bloc del Sud Global és molt discutible més enllà de declaracions puntuals que el diferencia d'un Nord Global en termes de polítiques globals

Sense entrar en detalls sobre com altres regions del Sud Global han reaccionat davant la guerra de Gaza, cal destacar que, en el moment de redactar aquest article, cap dels estats àrabs que reconeixen Israel, inclosos els dos del CCG, han sancionat diplomàticament o econòmicament el país. Quelcom que sí que han fet alguns països d'Àfrica o Amèrica Llatina. Només Egipte, el primer país àrab que va reconèixer Israel el 1979, i amb qui Israel i Estats Units tenen una aliança molt estreta, s'ha sumat el maig de 2024 a la causa iniciada per Sud-àfrica contra Tel Aviv per genocidi davant de la Cort Internacional de Justícia. Les posicions més crítiques dins del CCG amb Israel han estat les de Qatar, el qual actua de mediador en el conflicte (acull l'oficina de Hamàs a petició d'Israel i els Estats Units), i Kuwait, el govern del qual va recordar, el desembre de 2023, que Kuwait continuava encara tècnicament en guerra amb Israel des de 1967. D'altra banda, es va especular amb l'ajuda dels Emirats i l'Aràbia Saudita a Israel en el marc de l'operació de represàlia iraniana al atac a la seva ambaixada a Damasc, consistent en la provisió d'intel·ligència per detectar i eliminar els míssils i drons disparats des de territori iranià contra objectius israelians.

Sud Global, sí o no? Aquesta és la qüestió

Les posicions dels estats del CCG arran dels recents conflictes d'Ucraïna i Gaza denoten les prioritats de les elits àrabs del Golf en funció del seu objectiu fonamental; la supervivència dels règims polítics i les seves pròpies famílies reials. Les mateixes conductes mostren els límits que aquests països tenen en conflictes regionals o globals, i la manca de coherència amb la postura general del Sud Global. Aquest milita segons els principis dels organismes precedents –Grup dels 77, Països no Alineats, Tercer Món, entre d'altres– dels quals es nodreix: la lluita contra l'imperialisme, la descolonització o l'autodeterminació dels pobles. En aquest sentit, i tot i que existeix

un extens debat en la literatura acadèmica, l'existència real d'un bloc del Sud Global és molt discutible més enllà de declaracions puntuals que el diferencia d'un Nord Global en termes de polítiques globals. La participació i coherència dels països del CCG amb aquestes definicions és també discutible.

